

Τα κάλαντα της Πρωτοχρονιάς (εξήγηση των δυσνόητων)

Καραιάτσκος Δημήτρης
Μάστερ Θρησκευολογίας

Οι στίχοι των καλάντων της πρωτοχρονιάς είναι δυσνόητοι ή ακατανόητοι, αν δεν γνωρίζει κάποιος την ιστορία τους ή έστω τα σημασιόμενά τους. Πρόκειται για στίχους θρησκευτικούς (των καλάντων) και στίχους που απευθύνονται σε κοπέλα (στην αγαπημένη). Μέσα από τα κάλαντα εκφράζονται καλυμμένα τα αισθήματα αγάπης του νέου καλαντιστή προς την αγαπημένη του. Η σειρά των στίχων είναι εναλλάξ ένας στίχος των καλάντων, που αναφέρεται στον Άγιο Βασίλη, και στη συνέχεια ένας στίχος που εκφράζει την αγάπη και απευθύνεται στην κοπέλα, προς την οποία και για την οποία λέγονται τα κάλαντα.]

Στο διαδίκτυο σε πολλούς δικτυακούς τόπους υπάρχει η ιστορία ενός νέου στην εποχή της βυζαντινής αυτοκρατορίας, ερωτοχτυπημένου, που λέει τα κάλαντα σε μια αρχόντισσα και απευθύνει τους στίχους του στη νεαρά, μέλος της αυτοκρατορικής οικογένειας και με τους στίχους αυτούς, κρυμμένους της εκφράζει τον έρωτά του.

Αυτή η ιστορία δεν γνωρίζω πώς προέκυψε, αλλά η απλή λογική δεν αφήνει το σενάριο αυτό να θεωρηθεί ως δόκιμο, καθώς από μια περίπτωση ενός μόνο νέου δεν είναι δυνατόν να υπάρχει τόση διάδοση του ποιήματος του νέου στην αυτοκρατορία, την εποχή μάλιστα που η διακίνηση των ποιημάτων δεν ήταν τόσο εύκολη.

Η εκδοχή που είχα ακούσει όταν ήμουν φοιτητής από τον φίλο μου Νίκο Πάνο, φοιτητή της Θεολογίας τότε, κατόπιν πτυχιούχο φιλολογίας και πτυχιούχο της Σχολής Καλών Τεχνών, τώρα ιερέα στη Ριζάρειο Ιερατική Σχολή και καθηγητή Καλλιτεχνικών, είναι ότι οι στίχοι αυτοί λέγονταν από όλους τους νέους της βυζαντινής εποχής. Τα κάλαντα τότε δεν τα έλεγαν τα μικρά παιδιά αλλά οι νέοι (δες κι εμέ το παλληκάρι λένε στα κάλαντα), που έβρισκαν την ευκαιρία με τα κάλαντα να επισκεφθούν τα σπίτια των αγαπημένων τους κοριτσιών και να δουν και να εκφράσουν την αγάπη τους με τον καλυμμένο τρόπο των καλάντων. Στην Ανατολική Ρωμυλία το έθιμο να λένε οι νέοι τα κάλαντα στα σπίτια των κοριτσιών τηρούνταν μέχρι και τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, σύμφωνα με τις διηγήσεις της μητέρας μου (Ανατολική Ρωμυλία, Καρυές), και η συνήθεια αυτή των Καρυωτών μεταφέρθηκε και στα Γιαννιτσά όπου κατέφυγαν ως πρόσφυγες και εγκαταστάθηκαν (στο Συνοικισμό των Καρυωτών).

Πολλοί καλαντιστές από άγνοια της ιστορικής διαδρομής των καλάντων αλλοιώνουν τον στίχο «και δεν μας κατάδέχεται» και τον μεταβάλλουν σε «και όλους μας καταδέχεται», γιατί νομίζουν ότι ο Άγιος Βασίλης που έρχεται δεν είναι δυνατόν να μη μας καταδέχεται, αγνοώντας ότι ο στίχος αυτός απευθύνεται στην ακατάδεκτη νέα!!! Ο αλλοιωμένος αυτός στίχος συναντάται, δυστυχώς, και σε πολλούς ιστοχώρους και εν πολλοίς αξιόλογους.

Στους στίχους των καλάντων που ακολουθούν οι μονοί στίχοι είναι οι στίχοι των καλάντων που αναφέρονται στον Άγιο Βασίλειο, που γιορτάζει την πρωτοχρονιά και οι ζυγοί αυτοί που απευθύνονται στην κοπέλα. Σε παρένθεση οι επεξηγήσεις που αφορούν στην κοπέλα.

Κάλαντα Πρωτοχρονιάς

1. Αρχιμηνιά και αρχιχρονιά
2. Ψηλή μου δεντρολιβανιά (που είσαι ψηλή σαν δεντρολιβανιά)
3. και αρχή καλός μας χρόνος
4. εκκλησιά με τ' άγιο θόλος (με το καπέλο είσαι σαν εκκλησιά με τον τρούλο)
5. Αρχή που βγήκε ο Χριστός, άγιος και πνευματικός
6. στη γη να περπατήσει και να μας καλοκαρδίσει (αν βγει να περπατήσει θα ευφρανθούν οι καρδιές μας)
7. Άγιος Βασίλης έρχεται
8. και δεν μας καταδέχεται (δεν καταδέχεται η κοπέλα)
9. από την Καισαρεία
10. συ είσαι αρχόντισσα κυρία (εσύ η κοπέλα μου είσαι αρχόντισσα)
11. Βαστάει εικόνα και χαρτί
12. ζαχαροκάντιο ζυμωτή (είσαι σαν γλυκό ζυμωμένο, σαν ζαχαροκάντιο[i])
13. χαρτί και καλαμάρι
14. δεσ κι εμέ το παλληκάρι (κοίτα και μένα το παλληκάρι)
15. Το καλαμάρι έγγραφε
16. την μοίρα του την έλεγε (τη μοίρα του παλληκαριού, την ατυχία του;)
17. και το χαρτί ομίλει
18. άγιε μου, άγιε μου καλέ Βασίλη (ο στίχος αυτός υπάρχει σε πολλές εκδοχές και είναι η ακροτελεύτια αναφώνηση του νέου προς τον Άγιο Βασίλη).

Έπειτα από αυτή την γλωσσολογική και νοηματική επεξήγηση των στίχων των καλάντων αποκτά νόημα το περιεχόμενό τους και γίνονται κατανοητά τα δυσνόητα.